

Een potloodtekening van het kasteel van Nieuwenhoven

Rombout Nijssen

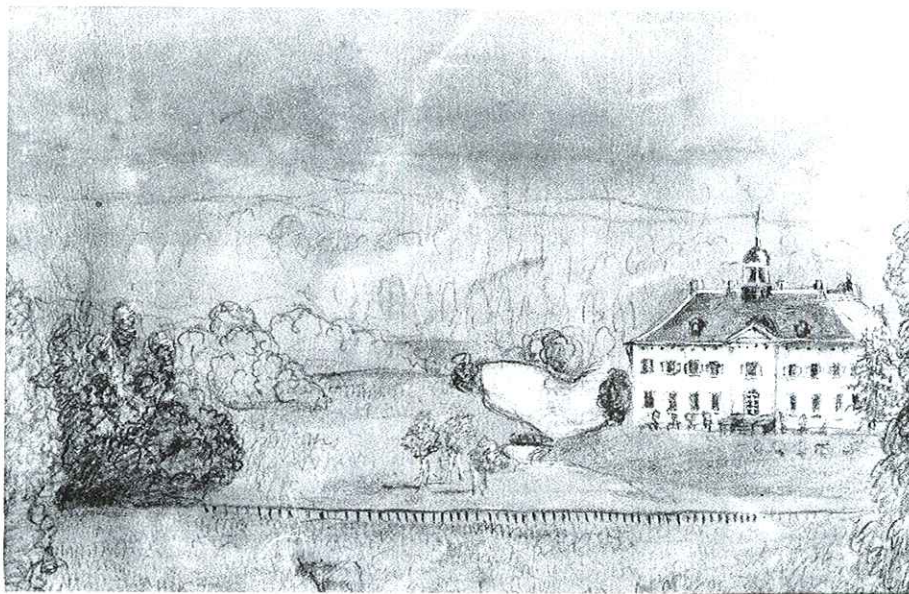
Het kasteel van Nieuwenhoven bij Sint-Truiden was aan het einde van het Ancien Régime de verblijfplaats van de abten van de Sint-Truider benedictijnenabdij. Door de aanhechting van het prinsbisdom Luik bij de Franse Republiek en de invoering van de Franse revolutionaire wetgeving in ons land in de jaren 1795-1796, kwam een einde aan het bestaan van de abdij. Haar gebouwen en landerijen, waaronder het kasteel en het domein van Nieuwenhoven, werden tot staatseigendom verklaard. In de loop van de volgende jaren werden de belangrijkste onderdelen van het domein ten voordele van de Franse staatskas verkocht.

Nadat het domein van Nieuwenhoven in eerste instantie door een zekere Anna Barbara Hella, een ex-religieuze uit Hoei was aangekocht, kwam het in 1804 in het bezit van Maximilien-François Niesse en zijn echtgenote Jeanne-Josèphe-Wilhelmine Massion. Zij lieten het na aan hun dochter Symphorose-Félicité-Constance (1791-1867), die in 1811 gehuwd was met Etienne-Jacques Travers (1765-1827), een toen 45-jarige cavaleriegeneraal in dienst van Napoleon. Vervolgens kwam het kasteel in het bezit van de oudste dochter van dit koppel, Laure-Françoise-Antoinette Travers (1812-1895), die in 1833 gehuwd was met de uit Engeland geïmmigreerde Charles Whettnall (1811-1882). Het was Charles Whettnall die het achttiende-eeuwse landhuis liet verbouwen tot een imposant kasteel in Engelse neogotische stijl. In 1868 was het nieuwe kasteel af¹.

Charles Whettnall en zijn echtgenote lieten Nieuwenhoven aan hun dochter Marie-Louise (1849-1902) en haar echtgenoot Armand de Moffarts (1849-1933) na. In 1932 werd het kasteel door een zware brand getroffen; het werd in die periode bewoond door de hoogbejaarde Armand de Moffarts en zijn schoondochter Pauline de Rosen (1875-1957), weduwe

¹ Hasselt, Archief van het Ministerie van Financiën, Diensten van het kadaster, Schetsenboek Sint-Truiden, 1ste afdeling, 1845-1875.

Rombout Nijssen

De kunstenaar toont het kasteel vanuit het oosten. Om de dienstgebouwen, die voor een deel achter het landhuis liggen en voor een deel rechts ervan, niet hoeven af te beelden, heeft de artiest(e) het hoofdgebouw aan de rand van de tekening geplaatst. Links van het kasteel ligt de vijver en verder een deel van het kasteelpark, dat eerder vluchtig in beeld gebracht is.

van zijn zoon Paulo de Moffarts (1874-1920). Tal van kunstschaten gingen in de brand verloren.

Na het overlijden van Armand de Moffarts in 1933 kwam het kasteel in het bezit van de erfgenamen van zijn zoon Eugène de Moffarts (°1882), die in 1925 overleden was, en diens echtgenote Jeanne van Willigen (1884-1954). Bij een deling tussen de erfgenamen werden het kasteel en het domein van Nieuwenhoven aan de oudste zoon van dit koppel, Hubert de Moffarts (1910-1993) toegewezen. De herstellingswerken aan het kasteel van Nieuwenhoven, en de bouw van het huidige kasteel, waren ondertussen in gang gezet door Jeanne van Willigen. De werken werden volgens gegevens in het archief van de diensten van het kadaster in Hasselt in 1957 afgerond².

² Hasselt, Archief van het Ministerie van Financiën, Diensten van het kadaster, Schetsenboek Sint-Truiden, 1ste afdeling, 1957.

Er bestaan talrijke afbeeldingen, waaronder een hele verzameling prentkaarten, van het kasteel zoals het er na de verbouwing door Charles Whetnall in de jaren '60 van de negentiende eeuw uitzag³. Afbeeldingen van het kasteel uit de periode vóór de verbouwing zijn daarentegen erg zeldzaam. Eén daarvan is deze ongedateerde potloodtekening. Zij dateert wellicht van voor 1868, toen het kasteel verbouwd was. De maker ervan is onbekend. Naar verluidt werd zij in de jaren '40 van de vorige eeuw door Pauline de Rosen, aan haar schoonzus Jeanne van Willigen geschonken. Zij maakt nu deel uit van de verzameling van wijlen André de Moffarts.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt

³ Onder meer in het werk van E. Hermans, *Limburg. Gedrukte iconografie voor 1900*, p. 117 werd een reproductie afgedrukt van een lithografie die in 1875 verscheen in het werk van E. de Damseaux, *La Belgique pittoresque. Les Châteaux*, Bergen, Parijs, 1875. Een aantal prentbriefkaarten van het kasteel zoals het er voor de brand in 1932 uitzag, werden gepubliceerd in het werk van P. Arren, *Van kasteel naar kasteel*, 10, Kapellen, 2003, p. 223-233. In dat laatste werk zijn ook foto's van het huidige kasteel en een pentekening van de hand van Benoît de Ghellinck d'Elseghem Vaernewyck opgenomen.

In memoriam André de Moffarts (1925-2004), voorzitter van de Stichting Museum Moffarts - Museum of Arts

Op 7 oktober 2004 overleed in het Virga-Jesseziekenhuis te Hasselt baron André de Moffarts. Als voorzitter van de Stichting Museum Moffarts - Museum of Arts in Lummen medefinancierde hij de uitgave van het boek *Klinkende Munt*, dat de Federatie in 2003 uitgaf als derde deel in de reeks extranummers van dit tijdschrift, en de organisatie van ons congres in 2002 in Herk-de-Stad over *Bewaring, raadpleegbaarheid en gebruik van kerkelijke archieven*. Voorts stelde hij zijn bibliotheek en zijn verzamelingen, waaronder zijn verzameling zegelmatrijzen en zijn verzameling Limburgse iconografie graag ter beschikking van wie er onderzoek in wilde verrichten.

André de Moffarts werd op 24 april 1925 in kasteel Gasterbos in Schulen bij Herk-de-Stad, geboren als jongste zoon in het gezin van Eugène de Moffarts en Jeanne Van Willigen. Het feit dat zijn vader nog in hetzelfde jaar overleed, en dat hij opgroeide als het jongste kind in een groot gezin, waren factoren die hem zijn leven lang zouden beïnvloeden. Omstreeks 1950 gingen hij en zijn zus Marie-Louise in Lummen op het domein van het Hamel wonen. Het 19de-eeuwse kasteel van het Hamel was aan het einde van de Tweede Wereldoorlog vernield, en de heropbouw van het kasteel, naar het model van het 18de-eeuwse landhuis, zou zijn eerste grote project worden.

Eens het kasteel af was, begon hij aan een nieuwe fase in zijn leven. Lummen was voor hem te klein geworden. Het leven in Parijs, in die tijd de culturele en intellectuele hoofdstad van

de wereld, trok hem als een magneet aan. In de jaren '50 en '60 woonde en leefde hij tussen kunstenaars, schrijvers en filosofen. Hij onderbrak zijn verblijf in de Lichtstad in die periode geregeld voor maandenlange en avontuurlijke reizen die hem onder meer naar Italië of Portugal, naar Engeland en Schotland of naar het communistische Joegoslavië, naar Noord-Afrika en naar het Midden-Oosten brachten.

In de jaren '80 en '90 werd Lummen weer zijn vaste verblijfplaats. Hij verrichtte in die periode veel onderzoek naar de geschiedenis van de familie de Moffarts en naar de geschiedenis van zijn voorouders uit andere families. Hij werd een vaste bezoeker van archieven en van genealogische documentatiecentra. Liever echter dan zelf de pen te hanteren, stelde hij de gegevens die hij verzamelde ter beschikking van wie op hem beroep deed.

Bij heraldici zal André de Moffarts vooral bekend blijven als de man die in de schoot van de Belgische Federatie voor Genealogie en Heraldiek de naar hem genoemde driejaarlijkse prijs voor heraldische kunst instelde. Sinds 1993 werden vier verdienstelijke heraldische kunstenaars met de Prijs baron André de Moffarts bekroond.

De oprichting en de uitbouw van de Stichting Museum Moffarts – Museum of Arts was sinds 1997 zijn laatste grote project, dat hem tot zijn laatste dagen bezighield. Tijdens de eerste jaren na de oprichting van de Stichting stak hij veel energie in het consolideren van zijn levenswerk, en aan het vastleggen van een solide financiële en organisatorische basis. De laatste jaren zag hij de vruchten van zijn werk: geïnspireerd en gecoördineerd door André de Moffarts werden in het Hamel en elders velerlei culturele activiteiten georganiseerd, en de naam van André de Moffarts werd een gekende naam bij kunstenaars en geschiedvorsers in en buiten Limburg. In 2001, 2002 en 2003 organiseerde hij in zijn kasteel expertisedagen, waar bezitters van brocanterie en van antiek hun bezit gratis konden laten onder de loep nemen door gerenommeerde specialisten. In 2001 en in 2002 organiseerde hij tentoonstellingen van het werk van twee van zijn jeugdvrienden, de schilders Leon Pringels en Kees Van den Bergh. In 2003 publiceerde hij een goed gedocumenteerde en mooi geïllustreerde brochure over de geschiedenis van zijn kasteel Het Hamel. Vol toekomstplannen noemde hij deze brochure deel I van een te verschijnen reeks "Miscellanea Moffarts". In 2004 werd deze reeks voortgezet met een brochure over de archieven van de schepenbanken van Hoeselt, de plaats waar zijn voorouders in de zeventiende eeuw belangrijke functies bekleedden in het bestuur en in de rechtspraak, en waar zij in de achttiende eeuw heer werden. In 2004 werd André de Moffarts voor zijn inspanningen op het vlak van cultuur beloond met de cultuurprijs van de gemeente Lummen.

Rombout Nijssen

André de Moffarts heeft niet de kans gehad al zijn voornemens tot een goed einde te brengen. Enige tijd geleden werd bij hem een agressieve kwaal vastgesteld, die zijn gezondheid zwaar ondermijnde. Hij heeft zich echter nooit gedragen als iemand die ongeneeslijk ziek was. Hij wilde immers leven, en zich blijven inzetten voor zijn projecten. Op 7 oktober 2004 echter moest hij de strijd opgeven. Hij overleed in het Hasseltse Virga-Jesseziekenhuis, kort nadat hij afscheid genomen had van zijn naaste vrienden en medewerkers.

Met André de Moffarts ging een zeer actieve en bijzonder verdienstelijke man van ons heen. De bestuurders en de redactieleden van de Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg bieden aan de familie de Moffarts en aan al zijn vrienden hun oprecht en innig medeleven aan.

Rombout Nijssen
Bampslaan 4
3500 Hasselt